

Fönstret var den inredningsdetalj som Virginia Woolf omedelbart lokaliserade i varje materiellt och fiktivt rum. Hennes konstnärliga credo kan sammanfattas i uppmaningen "Titta ut genom fönstret!" eftersom hon ansåg att författaren måste våga se utåt likaväl som inåt. Bilden av hennes eget arbetsbord i trädgården i Sussex har fotograferats av Gisele Freund.

ANNELIE BRÄNSTRÖM ÖHMAN

Introduktion till Ett eget rum

Virginia Woolfs essä Ett eget rum var ursprungligen ett föredrag om kvinnorna och romankonsten. Resultatet blev en feministisk klassiker – en ännu oöverträffat skarpsynt och slagkraftig analys av de sociala och kulturella faktorer som genom historien förhindrat kvinnor att finna sina egna rum i litteraturen, konsten och på universiteten.

Ju närmare vi kommer slutet av detta århundrade desto tydligare framstår *Virginia Woolf* (1882-1941) som en av dess allra viktigaste tänkare och författare. Att läsa henne är, precis som hon själv skriver apropå sina egna favoritförfattare, att ”verkställa en egendomlig starroperation på sinnena; efteråt ser man mera intensivt, det är som världen blivit fri från en täckande hinna och fått ett mera intensivt liv”.¹ Raderna står att läsa i den långa essän *Ett eget rum* (1928), som ursprungligen var ett beställningsverk, ett föredrag för en kvinnlig studentförening under ämnet kvinnorna och romankonsten. Resultatet blev en feministisk klassiker, en ännu oöverträffat skarpsynt och slagkraftig analys av de sociala och kulturella faktorer som genom historien förhindrat kvinnor att finna sina egna rum i litteraturen, i konsten och på universiteten.

”Femhundra pund om året och ett eget rum!” är texten på den prislapp som Woolf fäster på den för allt skapande oundgängliga friheten. Omräknat till dagens penningvärde är prislappens summa knappast svindlande hög. Och *ett rum* är väl med moderna bostadsnormer mätt en synnerligen modest begäran? Tilltaget att prissätta friheten är, hur som helst, lika djärvt som effektivt. ”Intellektuell frihet är beroende av materiella ting” fastslår Woolf och konstaterar frankt att ”kvinnorna har alltid varit fattiga, inte bara i två hundra år utan från tidernas begynnelse”.² Detta är den hemläxa som Woolf vill hamra in i allas våra medvetanden. De taktfasta slagen från pekpinnen ger verkamt eko än idag; kvinnor måste ha pengar-och-

ett-eget-rum, pengar-och-ett-eget-rum..!

Men hur ser då detta rum ut? Har Virginia Woolfs rum några fasta väggar, är det generöst eller spartanskt möblerat, har tapeterna något urskiljbart mönster? Ja, det måste på en gång sägas att det är en omöjlig uppgift att fånga bilden av författarinnan i *ett* representativt ”eget rum”. I det texturval som presenteras längre fram i det här numret av *Kvinnovetenskaplig tidskrift* kan läsaren själv notera hur Woolf synes vara stadd i en ständig, nästan rastlös, rörelse mellan en rad verkliga och fiktiva rum. Det finns alltså inte ett rum, det finns flera. Ett faktum som symboliskt skulle kunna tolkas som att kvinnan i brist på, i väntan på Ett Eget Rum måste flanera, promenera, gå från det ena till det andra – bli nomad.

Biblioteket utgångsrummet

Ursprungsrummet, utgångsrummet är biblioteket, British Museums stora nationalbibliotek. Hit går Woolf med det uttryckliga uppsåtet att söka svar på frågan varför kvinnor är fattiga. ”Om man inte hittar sanningen på hyllorna i British Museum, var finns då sanningen?” frågar hon sig med mer ironi än övertygelse.³ Ett tankeväckande sammanträffande är att när *Simone de Beauvoir* två decennier senare påbörjar arbetet med en annan av 1900-talets stora feministiska klassiker, *Det andra könet* (1949), så är det till Bibliothèque Nationale hon först av allt styr stegen för att finna sanningen om kvinnorna.⁴

Men om vi nu håller oss till att betrakta biblioteket som rum, såsom det framträder i det här avsnittet av Woolfs essä, så ser vi att inredningen är helt intellektuell – hyllor, böcker. Hyllraderna är så många och långa att verbet för rörelsen mellan hyllorna inte blir det neutrala ”gå” utan ”kringströva”. Med ens framtonar visionen av en upptäcksresande, arkeolog eller antropolog, som på sin strapatsrika forskningsexpedition nu nått fram till bebodda trakter. Första raden i kapitlet vibrerar av den forskningsresandes spänning inför ankomsten till en förmodad fyndplats: ”Under detta kringströvande hade jag slutligen kommit fram till de hyllor, som upptar böcker av nu levande människor”. Slagrutan skälver, kryssat på skattkartan läggs ”på måfå” mot en bok längst bort på hyllan med nyutkomna romaner – kan detta vara det rätta stället?

Mellan pärnarna på den utvalda boken döljer sig, som det ska visa sig, lönngången till nästa rum – romanen, det fiktiva livsrummet, den litterära rörelserymd som Woolf själv vid denna tid så framgångsrikt tagit i anspråk och börjat inreda i sin egen fason. Romanens författarinna heter *Mary Carmichael*, ett namn som väl att märka är ett av de alias som Woolf själv uppträder under i essäns första kapitel.⁹ Det är ett namn som är tillräckligt neutralt eller vanligt för att tillhöra vem-som-helst, en Everywoman. Mary Carmichael är alla och ingen, en tankefigur, en möjlighet. På så vis påminner hon om Judith Shakespeare, Williams fiktiva syster, vars ofödda ande Woolf tidigare i boken frammanat som ett tankeexperiment. Slutsatsen blir att Shakespeares tid knappast var redo att upplåta något rum för en kvinna med ”Shakespeares geni”.⁶

Mary Carmichaels fall ter sig omedelbart mer hoppingivande. Hon möblerar om i själva hjälkverket, bryter satsbyggnaden, ändrar tidsföljden... det är inget helt och hållet vackert, estetiskt njutbart rum hon åstadkommer, men det har en egen planritning, en idé som är hennes egen. Och plötsligt inträffar så det emotsedda ”språnget”, vår forskningsresande står inför en upptäckt av sensationella, historiemvålvande mått. En enda enkel rad – ”Chloe tycker om Olivia” – men med univer-

saldyrkens förmåga att faktiskt låsa upp den hemliga dörren till ett unikt och eget kvinnorum. Kvinnor som gör saker tillsammans, arbetar, har barn, äkta män, men ändå *tycker om varandra* där de står sida vid sida i ett gemensamt arbetsrum, som varken är barnkammare, boudoir eller kök utan ett laboratorium..!

Ja, med dessa ord tändes Mary Carmichael en fackla som lyser upp ett ännu obeträtt och obebott rum i litteraturens stora hus. Woolfs utrop – ”Det är en anblick, som har aldrig har skådats sedan världens begynnelse” – kunde vara ett eko av arkeologen *Howard Carters* ord när han 1922 som den första människan i modern tid bröt sigillet till Tutankhamons grav och i facklors sken blickade in i dess förmak: ”Jag ser sällsamma ting!”

Virginia Woolfs ”upptäckt” ställer oss inför sällsamma syner av en annan art. Med viss spetsfundighet kunde man säga att det är *synen* i sig som är det viktiga. Denna egendomliga ”starroperation på sinnena” som får varje fönsterutsikt att fyllas med sällsamma, förundransvärda ting! Fönstret är den inredningsdetalj som Woolf omedelbart lokaliserar i varje materiellt och fiktivt rum hon inträder i. I den mån hennes mondänt nomadiserade själ kan fasthållas i *ett* rum som går att benämna hennes ” eget”, så är fönsterplatsen hennes givna position. ”TITTA UT GENOM FÖNSTRET!” Woolfs ständigt förnyade uppmaning, hennes eget konstnärliga credo. Denna övertygelse genomsyrar inte bara *Ett eget rum* utan också en rad andra essäer, men kanske allra tydligast i romanen *Orlando* som också den kom ut 1928.

Närvaron i nuet, förankringen i samtiden, i världen, är grundförutsättningen för all levande litteratur. Litteraturen är dödsdömd i det moderna samhället om den inte mäktar att dubbelrikta, inte enkelrikta, sin blickriktning. Författaren måste våga se *inåt* likaväl som *utåt*. Eller för att återanknyta till rumsmetaforiken: de bästa böckerna skrivs inte i ostördhet bakom fördragna gardiner efter sessioner på analytikerns sammetsdivaner. De skrivs under ständiga störrelser och avbrott av utsikten från ett fönster. I Virginia Woolfs rum finns inga väggar som avskiljer inomhus från utomhus

annat än i materiell bemärkelse. Blickens makt upphäver gränserna, seendet förenar människans inre och yttre, privatlivets inre rum med det offentliga yttre rummet. *Gisèle Freunds* berömda bild av Virginia Woolfs skrivbord ger en vacker illustration av detta. Här har rummets väggar bokstavligen överkomits, fönstret vidgats och överskridits till en öppen oskymd utsikt – skrivbordet står mitt i trädgården, mitt i det närvarande nuet.

NOTER

¹ Virginia Woolf, *Ett eget rum* (1928), sv övers Jane Lundblad, Sthlm 1977, s 124.

² *Ibid*, s 122.

³ *Ibid*, s 35.

⁴ Jfr Toril Moi, *Simone de Beauvoir. The Making of an Intellectual woman*, Oxford UK & Cambridge USA, 1994, s 67. Moi citerar Beauvoir: "I went to the Bibliothèque Nationale to do some reading, and what I studied were the myths of femininity."

⁵ Jfr Woolf, s 13: "ni kan kalla mig Mary Beton, Mary Seton, Mary Carmichael eller vad namn ni vill".

⁶ *Ibid*, s 59.